

sklárna v Brenně ani potom neprosperovala. Asi nebylo náhodou, že právě v letech 1662 - 1666, kdy Těšínsko prožilo ohrožení nájezdy Turků a Tatarů z Uher a z Polska pocítilo následky občanské války s Jiřím Lubomirským, zůstal hutník Jan Höllar (psán jako Heller) dlužen vrchnosti část platů ve výši 3 tol. 3 gr. a později dlužil ještě více - 17 - 18 tolarů. Když pak Jan Heller někdy v 80. letech 17. století zemřel, rozhodla se správa těšínské komory řešit záležitost neprosperující sklárny radikálním způsobem.

Věc byla předložena k projednání slezské komoře ve Vratislavi, která rozhodla 27. června 1690 sklárnu soudně ocenit a prodat, z výnosu prodeje zaplatit všechny dlužné platy vrchnosti, zbytek sumy dát Hellerovým dědicům a hutě zcela zrušit. Část pozemků u sklárny koupil Matouš Rusnok a fojt z Brenně předložil 30. června 1690 její ocenění. Z kupní sumy 48 tolarů měl Rusnok zaplatit dlužné platy vrchnosti z let 1662 - 1666 a 2 tol. 33 gr. vdově po Janu Hellerovi (psán jako Jan Hutník). 26. července 1690 pak přijali Hellerovi dědici zbylých 200 tolarů. Hlavní dědic Jan Heller ml. dal pak 5 tolarů za odkoupení starých zásob dřeva u hutě, které již nemohly být spotřebovány při výrobě skla. Nabyvatelé pozemků sklárny spláceli cenu za jejich koupi až do r. 1712.¹¹

Janu Hellerovi se v následujících letech podařilo nějakým způsobem získat většinu pozemků bývalé sklárny i s její budovou. V urbáři panství Skočov - Strumień z roku 1695 se uvádí, že platí z gruntu skláře na sv. Jiří (24. dubna) podle nově ratifikované koupě 8 tol. 18 gr. a stejnou sumu i na sv. Michala. Byl veden v kategorii domkářů. Jeho potomci zůstali na statku hutě také v následujících letech, ale sklárna již nebyla obnovena. Jestliže se v r. 1808 uvádí, že jistý Kisial dlužil tehdejšímu majiteli statku Hellerovi sumu, která mu náležela od hutě, pak nešlo o sklárnu, jak se domníval F. Popiolek, ale o hutní statek. Byla to záměna, obvyklá i na mnoha jiných místech bývalých skláren.¹²

Takovým způsobem zanikla sklárna, jež existovala v těšínském knížectví po více než jedno století. Nepatřila k těm nejvýznamnějším, nevyráběla sklo, které by putovalo někam daleko do světa, sloužila ponejvíce lidem z nejbližšího okolí. Své místo v životě Brenně však měla. Snad by se vyplatilo zjistit blíže její stanoviště terénní prospekci a poté se pokusit o prohloubení našich poznatků o ní archeologickým výzkumem. Skláren z 16. a 17. století máme u nás zatím takto prozkoumáno poměrně málo a nevíme proto ani o všem, co souviselo s jejich životem a činností.

POZN MKY

- 1 Jediné zmínky o ní má Popiolek F.: Historia osadnictwa na Beskidzie śląskim. Katowice 1939, s. 111.
- 2 Hosák L.: Historický místopis země moravskoslezské. Brno 1939, s. 877, 880; Popiolek, I. c.
- 3 Sdělení PhDr. J. Lněničkové.
- 4 Spyra J.: Die Juden im Teschener Schlesien (bis Anfang des 18. Jh.). Oberschlesisches Jahrbuch 9. Berlin 1993, s. 44 - 45.
- 5 Archiwum Państwowe Cieszyn, fond „Komora Cieszyńska“, sign. 81.

- 6 Štěpán V.: Dějiny sklářství na panství Hukvaldy. Těšínsko XLV, 2002, s. 3 - 4.
- 7 Komora Cieszyńska, sign. 2362, fol. 3; Popiolek, I. c.
- 8 Urbář je dochován v opise z r. 1653 - Komora Cieszyńska, sign. 2549; záznamy z Brenně fol. 64, 65, 67, 69.
- 9 Komora Cieszyńska, sign. 2362, fol. 4v.
- 10 Tamtéž, fol. 159 - 159v.
- 11 Tamtéž, fol. 46 - 47, 160 - 161.
- 12 Komora Cieszyńska, sign. 2553, fol. 38; Popiolek, I. c.

Německý horský spolek Beskidenverein

Martin Pelc

Ve druhé polovině 19. století se turistika jako jeden z průvodních jevů industriální éry začala šířit z Anglie. Tvořila součást širšího proudu moderních sportovních odvětví, která z Britských ostrovů přicházela na kontinent. První alpinistická organizace na světě vznikla v Anglii roku 1857. Po pěti letech její příklad následoval Rakouský alpský spolek (Österreichischer Alpenverein) a brzy řada dalších.

Alpinisté inspirovali vlnu zájmu o další pohoří. Roku 1873 založilo kolegium profesorů z kežmarského evangelického lycea Karpatský

spolek (Ungarländischer Karpathenverein), rok nato vzniklo „Polskie Towarzystwo Tatrzańskie“ (PTT). V českých zemích se první turistický spolek ustavil už na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Asi tři desítky nadšenců založily roku 1870 pražskou sekci Německého alpského spolku (Deutscher Alpenverein), který se roku 1873 sloučil se svým rakouským protějškem. Od konce sedmdesátých let se zakládání turistických organizací v Českých zemích stalo hromadným jevem. Nejprve zasáhlo německé oblasti severních a severozápadních Čech, avšak

už roku 1881 dospělo na Moravu a do Slezska. Ve Frývaldově byl toho roku založen Moravsko-slezský sudetský horský spolek (Mährisch-schlesischer Sudetengebirgsverein - MSSGV).

Prvním národnostně českým turistickým spolkem se stala beskydská Pohorská jednota „Radhošť“ (PJR), založená roku 1884 ve Frenštátě pod Radhoštěm. Oblast Beskyd byla především svým národnostním složením v rámci Českých zemí výjimečná, neboť zde k Čechům a Němcům přibývala i polská menšina a skupina národnostně indiferentního obyvatelstva. Zatímco se česká Pohorská jednota i polský turistický spolek „Beskid“ dosud těšili poměrně značnému zájmu historiků, činnost německého Beskidenvereinu (BV) zůstávala poněkud stranou.¹ Proto se mu zde nyní věnujeme podrobněji.

Počátky německé organizované turistiky v Beskydech

Již na počátku roku 1883 vyzvalo několik ostravských turistů k vytvoření vlastního spolku. Pro malý zájem schůzka v založení německé turistické organizace zaměřené na Beskydy nevyšla.² Turistika dosud nevstoupila do širšího povědomí zdejších obyvatel. Ještě v polovině osmdesátých let považovali ostravští žurnalisté zimní výstup na Lysou horu za „jistě ne každodenní záležitost“, hodnou novinové zprávy.³

Zatímco jednání o založení německého turistického spolku v Beskydech ustrnula, PJR expandovala. Už v prvním roce své existence se pokusila rozšířit činnost do Těšínských Beskyd. Tam ale narazila na jednoznačný odpor habsburských majitelů komorních statků. Arcivévoda Albrecht, jemuž rozsáhlý územní komplex za řekou Ostravicí patřil, prosbám jednoty nevyhověl. Předák jednoty Edvard Parma dokonce ředitelství statků těšínské komory obvinil z toho, že později dalo pokyn k založení německého BV, kterému pak právo na aktivity na svém území svěřilo!⁴ Jak tedy ke vzniku BV došlo?

Ještě před založením první německé turistické organizace v Beskydech propagoval výlety do hor ostravský právník a komunální politik Karl Richter. Sám značně přispěl k rozšíření turistické obce tím, že inicioval mezi ostravskými a vítkovickými Němci výlety i na dosud méně navštěvované vrcholy Beskyd.⁵

Vedle ostravské aglomerace tvořil další krystalizační jádro budoucí organizace německý „jazykový ostrov“ s centrem v Bílsku. Tamější okrašlovací spolek, založený roku 1883 a přístupující pro Bílské městský Cikánský les, činnost turistického spolku v leččems předjímal.⁶

Těšín byl třetím uzlovým bodem rané německé turistiky v Beskydech. V roce 1891 zde

bílský rodák Josef Matzura vydal vůbec prvního průvodce po Beskydech. Ve městě navíc působil příznivec turistiky blízko kruhům těšínské komory, rodilý Tyrolan Dr. Alois Steiner, a v těšínské všeobecné nemocnici pracoval jako lékař a později primář zapálený alpinista, rodák z okolí Salzburgu, Hermann Josef Hinterstoisser.⁷ K propagaci estetických hodnot beskydské přírody nepochybně svými nadšenými beskydskými písněmi přispíval i místní spisovatel a lyrický básník, civilním povoláním ekonom, Eduard August Schroeder.

Klíčovou roli v rozšiřování turistické základny sehrál též rozvoj dopravy a postupné napojování podhorských měst na železniční síť. Ke košicko-bohumínské dráze přibyla ve druhé polovině osmdesátých let důležitá trať z Kojetína přes Frýdek, Těšín a Skočov do Bílska.

Skutečným hybatelem v záležitosti založení spolku se stal moravskoostravský středoškolský učitel Johann Hadaszczok. Roku 1891 vyšly jako separát průvodce po Ostravě a okolí jeho „Ausflüge in die Umgebung von Friedland“, v nichž zúročil vlastní bohaté turistické zkušenosti. Hadaszczok se narodil ve Frýdku, kde se také na svých cestách do Beskyd setkával se společnostmi podobně smýšlejících přátel. Zde také údajně ve druhé polovině roku 1892 dozrála myšlenka znovu se pokusit o založení turistického spolku. Nicméně v materiálech BV nenalezneme ani stopu po jakémkoli pokynu komory k ustavení spolku, o němž se zmiňuje Parma. Ač by tato skutečnost mohla před veřejností zůstat úmyslně utajena, je pravděpodobnější, že podnět vzešel od turistů, jimž ovšem komora ochotně vyhověla.

Hadaszczok navázal spojení s Karlem Richterem a společně vypracovali po vzoru Německého a rakouského alpského spolku (Deutscher und Österreichischer Alpenverein – DÖAV)

*Útulna na Javorovém
(kolem r. 1913)*

*Ilustrace z knihy Beskydy
a Pobeskydí 1895-1939*

Chata Skalka byla vybudována na německým spolkem Beskidenverein (1931). Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

stanovy. Ty předložili zemské vládě slezské, která je 28. prosince 1892 schválila. Poté pozvali zájemce na ustavující shromáždění BV, které se konalo 2. února 1893 v sále frýdecké střelnice. Důkladnější příprava i pokrok v šíření turistiky způsobily, že na rozdíl od deset let starého pokusu o založení spolku, tentokrát velký sál silné výpravy frýdeckých, bílských, ostravských, těšínských, vítkovických a novojičínských turistů sotva pojmul.

Pracovní pole spolku bylo dohodou rozděleno mezi jednotlivé sekce. Za sídlo BV byl navržen Frýdek, avšak továrník Heinrich Munk nabídku s díky odmítl. Poukázal na menší turistické zkušenosti frýdeckých a doporučil za hlavní sídlo spolku (stanovy hovoří o tzv. *Vorort*) Moravskou Ostravu, jako domov četných zkušených turistů, včetně Karla Richtera, kterého shromáždění zvolilo předsedou moravskoostravské sekce i celého BV.⁸

Spolek přikročil k dojednávání podmínek svého podnikání s majiteli pozemků. Deputace BV nejprve hovořila ve Vídni se správcem arcivévodských statků, na konci února 1893 pak dohodli Karl Richter, Alois Schwarz a Alois Steiner konečné podmínky na ředitelství statků těšínské komory.⁹ Byl to prý právě Dr. Steiner, častý host na lovech v komorních lesích, kdo arcivévodu Albrechta přesvědčil, aby své pozemky s malou výjimkou tetřevích revírů na Barani a Stožku turistům otevřel. V roce 1894

dokonce arcivévoda Albrecht přijal nad spolkem patronát.¹⁰

Na jaře téhož roku už BV zahájil značení nejdůležitějších stezek. Kromě toho viděli předáci spolku své poslání ve výstavbě turistických chat. Do doby, než se o jejich zřízení postaraly turistické spolky, byli turisté odkázáni na přijetí v hájenkách nebo soukromých loveckých chatách.

Jednou z nich byla i dřevěná chata na Lysé hoře, postavená jako provizorní útulna u příležitosti návštěvy arcivévody Albrechta roku 1880. Stála asi sto metrů pod vrcholem jihovýchodním směrem a v létě ji obyčejně obýval správce. Podle některých tvrzení se ovšem brzy začala rozpadat. Johann Hadaszczok prosadil, aby byla ještě roku 1893 opravena.¹¹ Když těšínská valná hromada 15. října 1893 zjistila, že ji jen za léto toho roku navštívilo více než 700 hostů, odsouhlasila stavbu nové, větší chaty. Rozhodla se ji zaplatit vydáním podílních listů v hodnotě 10 zlatých.¹²

Na konci prvního roku existence měl spolek už 1 534 členů v osmi sekcích (v Bílsku-Biale, Frýdlantu, Frýdku, Místku, Novém Jičíně, Ostravě, Těšíně a Vítkovicích). Karl Richter zůstal předsedou pouze do prosince 1894, kdy z pracovních důvodů odstoupil. Nahradil jej takřka samozřejmě Johann Hadaszczok, příslušný k vítkovické sekci. Zatímco byly dokončovány práce na Lysé hoře, podařilo se těšínské sekci v květnu 1895 otevřít na Javorovém první chatu BV. Byla pojmenována po arcivévodovi Bedřichovi, který po smrti arcivévody Albrechta převzal nad spolkem záštitu.

Už po osmi dnech přivítala Chata arcivévody Bedřicha tisíců návštěvníků a příliv turistů neustával ani později. Našli bychom mezi nimi i budoucího československého prezidenta Masaryka s dcerou Alicí (1912) nebo pozdějšího posledního rakouského císaře Karla I. (1915).¹³ Chata se trvale řadila k nejhojněji navštěvovaným objektům spolku.

Dne 21. července, necelé dva měsíce po chatě na Javorovém, byla slavnostně otevřena i Chata arcivévody Albrechta na Lysé hoře. Ačkoli se na její výstavbě podílelo pět sekcí, nejvíce se o její vznik zasloužil předseda Hadaszczok, který si Lysou horu zamiloval. Hadaszczok si však svou vášní pro turistiku přivodil vážné zdravotní problémy. Poté, co roku 1895 šestatřicetkrát vyběhl na vrchol Lysé hory, na následky přepětí ve věku 37 let zemřel. Pro BV znamenalo jeho úmrtí velkou ztrátu, neboť byl považován za duši spolku a patřil k jeho neschopnějším organizátorům.¹⁴

Předsednictví po Hadaszczokovi převzal Dr. Alois Steiner z Těšína, kam se přesunulo i hlavní

sídlo BV. Každým rokem se počet jeho členstva zvyšoval. Roku 1896 vznikl v Ratiboři první odbor spolku v pruském Slezsku. Nejdynamičtěji se rozvíjela sekce Bílsko-Biala. Rozhodla se vystavět nákladnou chatu na Szyndzielni (Schutzhaus auf der Kamitzer Platte), tím spíše, že v květnu 1895 vyhořela spolkem rozšířená a vybavená „Klementinhütte“ na horském sedle mezi Klimčokem a Magurou nad Bílskem, kterou dal turistům k dispozici baron Klobus, majitel Bodygowického velkostatku.¹⁵

Chata na Szyndielni byla veřejnosti otevřena 18. července 1897 a vynikala hned v několika ohledech. Její monumentální architektura upomínala spíše na bavorské horské hotely. Kromě toho byla první kamennou chatou BV. Také stavební náklady ve výši 55.000 korun – přestože parcelu darovalo město Bílsko¹⁶ – převyšovaly dosud běžné sumy. Chata byla vystavěna v nadmořské výšce 1001 metrů, avšak skutečnost, že byla z Bílska snadno dosažitelná v rámci odpolední vycházky, z ní natrvalo učinila nejnavštěvovanější objekt BV.

V roce 1899 spolek zpřístupnil na Slavíči skromnou Hadaszczokovu útulnu. Vyžádala si necelou desetinu prostředků vynaložených na honosnou chatu na Szyndielni.¹⁷ Již roku 1897 získal BV hostinskou koncesi na nedalekém Bílém Kříži. Roku 1900 zde přikoupil pozemek s tzv. letní vilou Wettelfried. V letech 1901-1902 na Bílém Kříži rekonstruoval chatu, kterou nazval Weisses-Kreuz-Haus. Letní vilu Wettelfried adaptoval BV na ubytovnu a přejmenoval ji podle manželky vlivného příznivce spolku, generálního ředitele Vítkovického horního a hutního těžářstva Friedricha Schustera, na Josefínenheim.¹⁸

V roce 1902 zpřístupnil BV Chatu arcivévodkyně Marie Terezie na Magurce (něm. Josefsberg) nad Bialou a 7. srpna 1904 byla na Čantoryji slavnostně otevřena Chata arcivévodkyně Izabely. Svůj nejvýše položený objekt získal spolek vystavěním chaty na Babiej Górze, nazývané po zasloužilém předsedovi bílské sekce Wilhelmu Schlesingerovi také Schlesinger-Schutzhaus. V nadmořské výšce 1616 metrů zde na uherské straně hřebene vyrostla celokamenná stavba, vybavená meteorologickou stanicí. Do první světové války dokázal spolek vybudovat ještě Ostravskou chatu na Butořance, otevřenou 11. října 1908.¹⁹ Ostravská chata stojící v nadmořské výšce 800 metrů se stala oblíbenou mezistanicí při cestách na vrchol Lysé hory.

Vedle budování turistických chat rozvíjel BV řadu dalších aktivit. Do roku 1905 označil už 700 km stezek a kromě pořádání výletů organizoval bály, přednášky s cestopisnou tematikou, provozoval mládežnické ubytovny, přispíval na

stavbu komunikací, doplňoval autobusová spojení a obstarával vlakové slevy (50% na košicko-bohumínské dráze). Aby jeho členové požívali slev i ve vzdálenějších oblastech, uzavřel BV dohodu s dalšími spolky (DÖAV, MSSGV, Karpathenverein, Riesengebirgsverein, Touristenklub Brünn a Verein Deutscher Turisten in Brünn). Dohoda zaručovala vzájemné poskytování slev členům zmíněných spolků.²⁰

Zájem na zlepšení koordinace jednotlivých složek dynamicky se rozvíjejícího cestovního ruchu vedl k vídeňské schůzce zástupců odpovědných ministerstev, německých „obraných“ spolků, turistických organizací a dalších zainteresovaných korporací. Shromáždění se 26. listopadu 1905 po vzoru alpských zemí dohodlo na založení Svazu cizineckého ruchu na Moravě a ve Slezsku (Fremdenverkehrs-Verband für Mähren und Schlesien).²¹ Ustavující schůze se BV sice ještě neúčastnil, ale už na počátku roku 1906 jej Svaz vyzval ke spolupráci. Vedení BV ponechalo na jednotlivých sekcích, jestli ke Svazu cestovního ruchu přistoupí. Za nevelký roční příspěvek potom Svaz zajišťoval jejich turistickým střediskům propagaci a usiloval například o zlepšení spojů a infrastruktury. Na první poválečné valné hromadě BV v prosinci 1920 bylo rozhodnutí o členství spolku ve Svazu opět schváleno.²²

Služby Svazu cizineckého ruchu přišly v pravý čas z pohledu nového rozměru, který v té době beskydská turistika získávala. Činnost BV byla na počátku orientována téměř výlučně na letní turistiku. Pravděpodobně až na samotném konci 19. století se fenomén lyžařského sportu, v osmdesátých letech rozšířený do Čech, začínal projevovat i v Beskydech. V prvních letech 20. století již některé sekce doporučovaly své terény jako vhodné pro lyžování a k roku 1902 je doložen první lyžařský výstup

Po požáru hotelu Bílý kříž 18. 1. 1936 zde spolek Beskidenverein vybudoval moderní hotel (kolem r. 1938) Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

Útulnu Arcivévodý Albrechta
vybudoval na Lysé hoře turis-
tický spolek Beskidenverein.

(kolem r. 1901)

Ilustrace z knihy *Beskydy
a Pobeskydí 1895-1939*

na Lysou horu. Podnikli ho profesor Hajo Tjarks Oltmanns a učitel Konrad Ohnhäuser, nejdůležitější průkopníci bílého sportu v Těšínských Beskydech. Oltmanns a Ohnhäuser s přáteli pozvali v zimě 1904-1905 známého inovátora na poli lyžování, moravského rodáka usazeného v Rakousích, Mathiase Zdarského, aby je naučil správné technice.²³

První lyžařské závody pořádaly sekce Moravská Ostrava a Vítkovice na Lysé hoře 3. února 1907. Zúčastnilo se jich 32 závodníků a přibližně stejný počet diváků už měl vlastní lyže. Mezi čtyřmi běhy figuroval i běh žen.²⁴ Ženy se lyžařskému sportu i letní turistice od jejich novodobých začátků hojně věnovaly, byť je nenacházíme na špičkách organizační struktury BV. Pokud se výrazněji angažovaly v charitativních aktivitách spolku, šlo nejčastěji o manželky významných členů.

Od závodů na Lysé hoře se lyžařství šířilo velmi rychle. Mezi nejoblíbenější stře-

diska zimních sportů se zařadil Bílý Kříž, okolí Bílska a Biale a přímo pro jejich provozování vybudovaná Ostravská chata. Při BV byly zakládány sekce zimních sportů. Nejvýznamnější byly odbory moravskoos-travský, vítkovický a bílský „Wintersportverein“, vlastníci dokonce na Romance lyžařskou chatu. Spolek zimní sporty podporoval také stavbou skokanských můstků či sánkařských drah.²⁵

Zřejmě i růstu popularity lyžování můžeme připisat rekordní zvýšení počtu členů BV o 555 přispěvatelů v roce 1908. Právě bílská, ostravská a zejména vítkovická sekce zaznamenaly v letech 1907-1908 nápadný růst členstva na rozdíl od podobně početného, ale na lyžování méně zaměřeného těšínského odboru. V Bílsku se za rok 1908 členstvo rozrostlo o 62 osob, v Moravské Ostravě o 61, ve Vítkovicích dokonce o 157 osob, zatímco např. v Těšíně o 15 a ve Frýdku o 8.

Vývoj počtu členů jednotlivých sekcí Beskidenvereinu v letech 1893-190926

Sekce / rok	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909
Bílsko-Biala	432	487	543	580	700	800	880	880	913	945	940	974	975	1055	1075	1137	1205
Frýdek	146	110	160	186	227	231	222	251	249	250	253	256	285	261	254	262	260
Frýdlant	52	41	55	56	48	50	55	50	30	62	66	67	71	66	67	69	74
Místek	97	90	88	87	85	85	82	89	92	102	137	126	134	120	130	138	128
Mor. Ostrava	148	182	183	259	296	357	366	305	286	297	280	295	356	406	394	455	498
Nový Jičín	40	80	80	80	64	70	64	64	61	64	64	64	88	97	95	103	94
Těšín	429	543	540	508	465	446	458	468	481	453	430	400	445	530	549	564	552
Vítkovice	190	204	165	250	236	200	200	167	195	160	210	232	257	286	339	496	514
Ratiboř	—	—	—	—	188	240	308	331	350	350	330	307	310	310	332	330	320
Katovice	—	—	—	—	—	54	115	230	194	247	257	251	254	262	265	295	252
Bílovec	—	—	—	—	—	—	—	—	49	111	82	94	63	58	59	30	38
Bytom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	154	328	468
Mysłowice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	110	123
Bohumín	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92
celkem	1534	1737	1814	2006	2309	2533	2750	2835	2900	3041	3049	3076	3238	3487	3762	4137	4618

Úspěšný rozvoj spolku v prvním desetiletí korunovalo od roku 1904 vydávání vlastního tiskového orgánu, „Mitteilungen des Beskidenvereines“. Dva ročníky Mitteilungen vyšly v Bílsku, od začátku roku 1906 redakce přesídlila do Těšína. Jejich periodicita se ustálila na šesti číslech ročně. Aktivní sekce Bílsko-Biala jako jediná vydávala i vlastní ročenku. Publikační činnost spolku rozmnožily mapy, pohlednice, propagační brožury a aktualizované průvodce.

BV se pokoušel přispět i ke zdravotní péči o děti z ostravské průmyslové oblasti. Od roku 1903 pořádala vítkovická sekce v Horní Čeladné letní tábory pro děti zaměstnanců Vítkovických železáren.²⁷ Rok od roku se počet zúčastněných zvyšoval. Generální ředitel Vítkovických železáren Friedrich Schuster, který se svou manželkou pravidelně přispíval na charitativní účely,²⁸ přesvědčil velkopodnikatele Rothschilda a Gutmanna, aby jejich závod na stavbu dětské zotavovny věnoval 100 000 korun. Budova vznikla za spolupráce vítkovické sekce BV na Mazáku pod Lysou horou a zdůraznila sociální ohled v aktivitách spolku.²⁹

Své nákladné projekty samozřejmě spolek nemohl financovat pouze z členských příspěvků. Štědrými dary přispívala řada mecenášů. Edvard Parma z PJR si posteskl, jak se německý spolek může spolehnout na „...veliké příjmy od svých členů“ a jak „každý Němec pokládá za svou povinnost spolek ten podporovati“.³⁰

BV byl personálně úzce propojen s městskými zastupitelstvy v sídlech sekcí, těšil se přízni německých finančních ústavů, ochotně poskytujících půjčky i peněžní dary, ale zejména se spoléhal na hospodářsky silné průmyslové podniky regionu. Vítkovická sekce např. využívala podpory majitelů Vítkovického horního a hutního těžiřstva rodin Rothschildů a Gutmannů. V jejím výboru držela většinu skupina nikoli bezvýznamných úředníků Vítkovických železáren.³¹ Další oporu BV představovala hraběcí rodina Wilczků, jejichž dlouholetým právním zástupcem byl první předseda BV Karl Richter. Moravskoostravská sekce každoročně posílala děti svých členů na zámek hrabat Wilczkových v Dobroslavicích, kde je hraběnka Wilczková hostila a obdarovávala.³² Také wilczkovský zámek v Porubě vítal na počátku dvacátého století dětské tábory pořádané BV. V neposlední řadě se spolku dostávalo subvencí schválených slezským zemským sněmem a podpory moravského zemského sněmu.³³

V prvních letech Československa poskytl BV vysoké částky na rozšíření Ostravské chaty Vítkovické kamenouhelné doly (10 000 Kč), Vítkovické železářny (5 000 Kč) či Kamenouhelné doly v Orlové-Lazech (5 000 Kč). V roce

1926 přispěly Ostravsko-karvinské doly na tentýž účel 15 000 Kč.³⁴

Také samotní členové spolku byli schopni do jeho pokladny přispět více, než činil stanovený příspěvek. Až do prvního desetiletí dvacátého století byla beskydská organizovaná turistika záležitostí vyšších a středních měšťanských vrstev a inteligence. I Edvard Parma píše, že v počátcích pěstovali turistiku „obzvláště studenti a jiní inteligenti“.³⁵ Členstvo BV tvořila podle dostupných pramenů převážně technická inteligence, byrokracie, pedagogové, právníci a podnikatelé. Není snadné určit jejich politickou orientaci, avšak fakt, že první i poslední předseda spolku před první světovou válkou (Karl Richter, Leonhard von Demel) byli aktivními členy německé pokrokové strany, nám dovoluje právě jí připsat nemalý vliv.

První dělnickou turistickou organizací v monarchii byli roku 1895 ve Vídni založení „Die Naturfreunde“. Do „držav“ BV začaly pobočky na sociálně demokratickou stranu napojených Naturfreunde pronikat na počátku 20. století. V roce 1905 se ustavil jejich odbor v Bílsku a roku 1909 v Těšíně.³⁶

Beskydská turistika ve znamení národnostního boje

Přinejmenším stejně palčivý problém jako sociální nerovnost představovaly mezi turisty národnostní třenic. Rozpory mezi slovanským obyvatelstvem a BV vyostřoval takřka fyzický charakter získávání území pro potřeby spolku, jeho protěžování příslušníky habsburského rodu a podpora ze strany většinou německých či německy smýšlejících hospodářských špiček.

Slovanské obyvatelstvo horských vsí si spolek pokoušel naklonit finančními příspěvky školám či vánočními nadílkami pro děti. Předáci BV horaly přesvědčovali, že si službami „letňákům“,

Pohlednice připomíná zakladatele německého turistického spolku Beskidenverein prof. Johanna Hadaszczoka a otevření po něm pojmenované útulny na Slaviči 18. 6. 1899.

Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

Interiér turistické chaty Skalka, jejíž slavnostní otevření se uskutečnilo 7. 10. 1928. Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

jak se zde turisté nazývali (v protikladu k výrazu „lufták“, který byl pocíťován jako pražský),³⁷ mohou přilepšit.

Činnost německého spolku v převážně slovanském území přesto přinášela časté národnostní střety. Když BV otevřel Chatu arcivévodý Albrechta na Lysé hoře, ocenil český tisk její estetické i praktické hodnoty a podnikavost spolku. Ohradil se však proti jednojazyčně provedenému názvu chaty a zejména proti vesměs německému turistickému značení. Ceníky a nápisy uvnitř budovy pak byly spíše ze zistných důvodů vyhotoveny dvojjazyčně – německy a špatnou češtinou.

Atmosféře otevřené nesnášenlivosti mezi Čechy a Němci odpovídal i tehdejší přípitek prvního předsedy BV Richtera, který prohlásil, že duch spolku má zůstat německým, protože utrakvismus je zárodkem rozpadu a nerozhodnost a dvojakost největším zlem, a „*proto nechť pokračuje Beskidenverein a vzkvétá na dráze němečtví!*“ Noviny Těšínské našly Richtera a celý BV z německé propagandy, načež se mezi českým listem a německou Silesií strhla přestřelka nevybíravých obvinění.³⁸ Češi požadovali, aby německý spolek respektoval dvojjazyčnost ve značení tak, jak ji uznávaly české spolky v německých oblastech. Němečtí turisté přesto nadále nahrazovali původní pomístní názvy německými.

Paradoxně se BV německým nacionálům nezdál ještě dost německý a pranýřovali jej za

sebemenší ústupek. List Ostrauer Zeitung uveřejnil článek „Undeutsches auf der Lysa“, v němž káral spolek za to, že pohlednice odesílané z jeho chaty na Lysé hoře nesou dvojjazyčné razítko. Když se BV bránil, že státní pošta je ze zákona povinna označovat zásilky dvojjazyčnými razítky, doporučil německý plátek schránku provozovanou státní poštou raději zrušit.³⁹

Mezi českými a německými turisty ovšem nešlo jen o boj, nýbrž i o vzájemné ovlivňování. Příležitostně si BV dokonce pochvaloval spolupráci s českými kolegy.⁴⁰ I samotné heslo DÖAV „Mit Herz und Hand für's Alpenland“ posloužilo stejně dobře BV, jenž razil slogan „Herz und Hand für's Beskidenland“, jakož i PJR, která je kostrbatě parafrázovala slovy „Srdcem i hnáty za naše Karpaty“.⁴¹

Čeští turisté chápali řeku Ostravici jako hranici sféry vlivu německého spolku a s pomocí olomouckého arcibiskupství, jemuž patřilo hukvaldské panství na moravské straně řeky, se jim dařilo německou rozpínavost zastavit. PJR s obtížemi vykoupila útulnu u cyrilometodějské kaple na Radhošti jen proto, že o ni projevil zájem BV.⁴² Stejně tak se Jednota postavila místecké sekci BV v oblasti Smrku, který coby moravská hora patřil už do její spádové oblasti.⁴³

Olomoucké arcibiskupství řešilo střety českého a německého zájmu na svých statcích kompromisem. V červnu 1894 žádal BV Ústřední správu arcibiskupských statků v Kroměříži o udělení práva značkování turistických stezek na Ondřejníku za příslib použití dvojjazyčných tabulek. Zároveň požádal o povolení vystavět na Ondřejníku chatu. Za úmysl BV se přimlouval i správce hukvaldského panství s odůvodněním, že stávající útulna na Ondřejníku je už rozpadlá. Poněvadž však o stejné území projevila zájem i PJR, vyhnulo se ředitelství arcibiskupských statků konfrontaci, samo útulnu zprovoznilo a otevřelo ji oběma spolkům. O rok později zamýšlela novojičínská sekce BV postavit chatu na Javorníku, před čímž však olomouckého arcibiskupa varovala PJR. Navrhla dokonce, aby i tento spor vyřešil arcibiskup kompromisem. Ten české žádosti vyhověl a zřídil na Javorníku chatu otevřenou jak německému, tak českému spolku.⁴⁴

Funkcionáři BV považovali německé etnikum za nositele vyšší kultury a nechápali výlevy hněvu jimiž je Češi a Poláci častovali. Poláci prý ničili německé turistické značky a svalovali označené kameny do údolí. Ve zprávě o německé chatě na Babiej górze jsou ironicky kritizováni i Češi: „*Jednou za uherský rok zaběhne se na Babiú góru i nějaký ten syn z království dvouocasého lva, nechá si za levný*

peněz... chutnat a na odchodu napíše do návštěvní knihy pár sprostáren o jejich zakladatelích a provozovateli.⁴⁴⁵ Na podobnou bezohlednost si ovšem stěžovali i Češi.

Další olej do ohně národnostních rozporů v Beskydech přililo založení polského turistického spolku. Polskie Towarzystwo Turystyczne „Beskid“ se sídlem v Těšíně vzniklo roku 1910 a za pole své působnosti si vybralo Těšínské Beskydy. Konflikt s BV byl nevyhnutelný, když si polský spolek jako první cíl vytknul vystavění vlastní chaty. Koupil pozemku na Stožku ještě překazila těšínská komora, avšak v červenci 1913 turistický spolek Beskid přece jen otevřel útulnu na Ropičce. Když budova v dubnu 1918 vyhořela, směřovalo podezření přirozeně k Němcům. Ukázalo se však, že ji úmyslně podpálil její správce, poté co vystěhoval mobiliář, který se pak v okolí Bohumína pokusil rozprodat.⁴⁶

Přes dílčí emancipaci se českým a polským spolkům do konce první světové války nepodařilo výrazněji výsadní postavení BV v Těšínských Beskydech narušit a bylo zapotřebí hlubokých politických změn, aby se i v turistice začala respektovat národnostní proporcionalita.

Teritoriální původ turistů v Těšínských Beskydech před první světovou válkou

V roce 1902 překročil počet členů 11 sekcí BV už tři tisícovky. Do roku 1915 pak počet sekcí vzrostl na 18 s více než pěti tisíci členy. Pro srovnání: PJR čítala roku 1916 zhruba tisíc členů, Krkonošský spolek (Riesengebirgsverein) měl roku 1915 jen 1 289 členů, silný MSSGV hlásil roku 1913 3 913 členů. Ani celostátní Klub československých turistů (KČST) se v době vzniku Československa nemohl pochlubit více než 5 000 členy.⁴⁷ BV tak v předválečném období patřil k vůbec nejpočetnějším turistickým organizacím v Českých zemích.

Pokusy BV zachytit se v západním Slezsku sice ztroskotávaly – v roce 1898 založená opavská sekce se záhy rozpadla⁴⁸ a bílovecký odbor po většinu času živořil na hranici přežití – a ani výzvy k založení vídeňské sekce nenalezly ohlas,⁴⁹ nicméně spolek expandoval v těšínském a pruském Slezsku. Nejsilnější ze spolkových odborů, Bílsko-Biala, měl v době svého největšího rozkvětu přes tisíc členů. Hornoslezský průmyslový region se stal významným rezervárem jeho členstva.

Roku 1915 se BV skládal z osmi sekcí v pruském Slezsku (Ratiboř, Katovice, Bytom, Myslowice, Huta Królewska, Pština, Rybnik a Vratislav), pěti ve Slezsku rakouském (Bílsko-Biala, Těšín, Frýdek, Bílovec a Bohumín) a pěti

Hadaszczkova útulna náležející spolku Beskidenverein, (kolem r. 1930) Morávka. Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

na Moravě (Moravská Ostrava, Vítkovice, Místek, Frýdlant a Nový Jičín). Podíl říšských Němců na členstvu BV na počátku první světové války činil přibližně 2/3, rakouských Slezanů bylo zřejmě o něco méně, Moravané tvořili asi 1/4 všech členů.

Vyvstává před námi též otázka, odkud turisté do zařízení BV přicházeli. Samozřejmě, že většinu tvořili obyvatelé Předlitavska, zejména Moravy a Slezska, a to včetně Čechů a Poláků. Každoročně musíme mimo jiné počítat i s několika desítkami Vídeňanů. Ovšem např. do chaty na Szyndielni přicházel zhruba každý čtvrtý až pátý návštěvník z Německa, což vcelku odpovídalo podílu říšských Němců na členstvu bílské sekce BV.

Také v ostatních objektech BV převládali mezi osobami pocházejícími ze zemí mimo Předlitavsko říšští Němci. Druhou nejpočetnější skupinou byli hosté z uherské části monarchie. Poměrně často se před první světovou válkou v Beskydech objevovali turisté z Ruska – pravděpodobně z polského záboru. Výjimku nepředstavovali ani Angličané a Francouzi. Občas se v chatách BV ubytoval i Ital či Američan.

Návštěvníci ze zemí mimo Předlitavsko nocující v Chatě arcivévody Albrechta na Lysé hoře v letech 1903-1913.⁵⁰

Německo	1218
Uhry	321
Rusko	79
Velká Británie	24
Francie	12
Itálie	8
Bosna a Hercegovina	6
Švédsko	2
Rumunsko	1
celkem	1671

Ostravská chata na západním svahu Lysé hory byla vybudována moravskoostravskou sekcí spolku Beskidenverein. (kolem r. 1912)

Ilustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

Na obzvláště frekventovanou chatu na Szyn-dielni zavítalo i nemálo návštěvníků ze Skandinávie. Jen příležitostně poctili beskydské hřebeny svou návštěvou obyvatelé balkánských zemí (zejména Rumunska a Bosny a Hercegoviny), výjimečně pak Švýcaři, Nizozemci a Belgičané.⁵¹

Těšínská část Beskyd tedy na počátku 20. století přitahovala kromě rakousko-uherských občanů i značný počet návštěvníků ze Slezské nížiny, menší skupinky hostí pak přijížděly ze západní a severní Evropy. Balkán a Amerika byly zastoupeny jen okrajově.

Vypuknutí první světové války znamenalo pro turistiku počátek temného období. BV navíc v lednu 1915 zasáhla smrt předsedy spolku, poslance říšské rady a starosty města Těšína Leonharda von Demela, jenž vedení převzal po Aloisu Steinerovi roku 1902. Po Demelovi se na krátkou dobu předsedou stal Karl Melcher, po jehož odchodu z Těšína se funkce ujal zástupce starosty Arthur Gabrisch. Vlastní turistická aktivita spolku byla utlumena. BV však během války organizoval sbírky pro vojáky na frontě. Jediná válečná valná hromada se konala 3. února 1916 v Těšíně.⁵²

Členů BV během války rapidně ubývalo. Koncem roku 1916 klesl například počet členů moravskoostravské sekce na polovinu oproti předválečnému stavu. Stabilizaci přinesl spolku až počátek dvacátých let.⁵³ To už ale BV existoval s novou tváří ve zcela nových podmínkách. Válečné a těsně poválečné škody přitom nepostihly spolek zdaleka tolik, jako rozdělení Těšínska mezi Československo a Polsko, které přinutilo činovníky BV, aby druhou

epochu existence spolku postavili na jiných základech.

Druhá kapitola dějin Beskidenverein (1918-1938)

Německý turistický spolek BV stál před první světovou válkou u počátků organizované turistiky v těšínské části Beskyd. Nové politické poměry po roce 1918 si vynutily zásadní změny v jeho organizaci. Nejpočetnější sekce spolku se sídlem v Bílsku se po úpravě hranic mezi Československem a Polskem ocitla mimo území republiky, jakož i hlavní sídlo BV, ležící v polské části Těšína.

Proto musela valná hromada okleštěného BV, konaná 19. prosince 1920 ve Vítkovicích, nejprve přenést spolkovou centrálu do Československa. Byla jí jednohlasně zvolena Moravská Ostrava. Předsedou se stal Dr. Karl Ott z Bohumína, který funkci zastával až do své smrti roku 1934. Od počátku vystupoval velice aktivně místopředseda spolku, vrchní inspektor Vítkovických železáren Ing. Heinrich Kresta. Jelikož během války přestal vycházet tiskový orgán BV, bylo na návrh Ing. Kresty odhlášováno prohlášení periodika Karpathenverein „Turistik und Alpinismus“ za spolkový časopis.⁵⁴ Teprve v roce 1938 se BV nakrátko podařilo obnovit vydávání vlastních Mitteilungen jako přílohy časopisu „Deutsches Bergland“.

Ke ztrátě sekcí v Polsku a Německu přibýlo rozpuštění frýdlantského odboru, na druhé straně se podařilo obnovit opavskou sekci. Nově vznikly místní organizace v Kopřivnici, Karvině, Fryštátě a Jablunkově (ta se však už

koncem dvacátých let nepřipomíná). Později byl založen ještě odbor ve Fulneku.⁵⁵

V Německu zůstala zpočátku neaktivnější vratislavská místní skupina BV, která se stala součástí českými úřady pozorně sledovaného svazu „Arbeitsgemeinschaft der schlesischen Gebirgsvereine“.⁵⁶ Celkově ovšem říšský BV zažíval po přetrhání vazeb s novým centrem rychlý úpadek. V roce 1928 byl dokonce český BV nucen uvažovat o podpoře novému založení říšskoněmeckého Beskydského spolku.⁵⁷ Polský BV si vedl přece jen lépe. Poté, co se ubránil snahám o přivtělení k polskému tatranskému spolku, vytvořil roku 1928 v Bílsku „Verband der deutschen Beskidenvereine in Polen“ s cílem zakládat nové místní organizace.⁵⁸

Srovnání početnosti sekcí v roce 1906 a 1926⁶⁰

	1906	1926		1906	1926		1906	1926
Bílovec	58	50	Karviná	–	170	Nový Jičín	97	163
Bohumín	–	129	Kopřivnice	–	90	Opava	–	36
Frýdek	261	393	Místek	120	106	Těšín	530	917*
Fryštát	–	100	Mor. Ostrava	406	600	Vítkovice	286	727

Klíčový význam pro činnost BV měla v prvních letech samostatného Československa mezistátní jednání s Polskem, týkající se československo-polské smlouvy o turistice. Tzv. krakovský protokol ze 6. května 1924 obsahoval mj. i rozhodnutí, že polský a československý komisař v mezinárodní rozhraničovací komisi doporučí svým vládám, aby uzavřely konvenci o turistice v hornaté části československo-polských hranic.⁶¹ Konečná verze smlouvy, platná od června 1926, zřizovala pásmo po obou stranách vzájemné hranice, v němž se mohli turisté volně pohybovat na základě propustek vydávaných určenými turistickými spolky v Polsku a Československu.⁶² Avšak už na poradě na ministerstvu veřejných prací 6. června 1924 padlo rozhodnutí, že by tato výhoda měla být přiznána pouze KČST a PTT, neboť by bylo z politických důvodů nevhodné svěřit tak značné pravomoci spolkům jiné národnosti.⁶³ Revizi tohoto rozhodnutí věnoval BV velkou pozornost až do roku 1938. Privilegované kluby si samozřejmě vydáváním propustek (turistických pasů, polsky „beskidówek“) získávaly mnoho příznivců, čímž se německé oddíly cítily být poškozovány.

Právě přehodnocení turistické smlouvy figurovalo na prvním místě v programu „Arbeitsgemeinschaft der ostdeutschen Gebirgsvereine“. Pracovní společenství vzniklo na počátku roku 1928 v rámci HDGW a zahrnovalo BV, MSSGV a Karpathenverein, jakož i hornoslezské horské spolky a BV v Polsku. Zásady spo-

Československý BV se jako většina významnějších německých spolků svého druhu stal členem ústřední organizace „Hauptverband deutscher Gebirgs- und Wandervereine“ (HDGW) se sídlem v Ústí nad Labem, založené roku 1920. Po úbytku členstva polských a říšských sekcí už nemohl soutěžit s nejpočetnějšími německými turistickými spolky. V roce 1925 čítal třikrát méně členů než MSSGV, činný v Jeseníkách. Po dobu první republiky se svou početností řadil na sedmé až osmé místo mezi německými turistickými organizacemi. Nejpočetnějšími sekcemi se mohl pochlubit Těšín, Vítkovice, Moravská Ostrava a Frýdek, ke středně velkým náležel Nový Jičín a Karviná.⁵⁹

lupráce byly dohodnuty 6. ledna 1928 v Českém Těšíně. Zástupci spolků se zavázali, že se za účelem řešení společných záležitostí budou každé čtvrtletí scházet.⁶⁴

Už o tři roky dříve podepsal BV s Karpathenvereinem smlouvu o vzájemném uznávání slev. Podobnou dohodu měl BV i s polským BV v Bílsku, Alpským spolkem Donauland a pražským Klubem dělnických turistů. Proti zvláštní roční známce poskytoval členům BV slevy i MSSGV a Kladecký horský spolek (Glatzer Gebirgsverein).⁶⁵

V zapojení BV do celostátních struktur hrál důležitou roli také „Hauptverband deutscher Wintersportvereine“ se sídlem v Liberci. Polovinu členských oddílů v jeho Beskydském kraji tvořila oddělení zimních sportů při jednotlivých sekcích BV – ve Vítkovicích, Těšíně, Bohumíně, Kopřivnici, Frýdku, Místku, Karvině a Moravské Ostravě.⁶⁶ Trend ovšem směřoval spíše k vydělování zimních sportů z turistiky. Tohoto problému se dotknul i Ing. Kresta na ustavující schůzi Pracovního společenství východoněmeckých horských spolků v roce 1928.⁶⁷

Stavební aktivita BV se po několika letech existence ČSR znovu probudila k životu, ačkoli bez dřívější podpory těšínské komory už nedosáhla předválečného rozsahu. Spolek nejprve přikročil k výstavbě chaty na Čantoryji, zničené koncem roku 1918. Její znovuvytvoření proběhlo v roce 1923. Téhož roku mohla být fakticky započata stavba nové chaty na Bílém Křížci, jejíž základní kámen byl položen už v červenci 1914.

Válka a poválečné události způsobily, že vítkovická sekce tzv. Druhý dům na Bílém Kříži otevřela až 13. září 1924. Vítkovický BV, podporovaný železárnami, si mohl dovolit vynaložit na stavbu budovy, která už byla označována jako horský hotel, částku 1 750 000 Kč.⁶⁸

Další velký stavební podnik představovala rozsáhlá přestavba Ostravské chaty. Značný díl nákladů pokryly půjčky rodiny Karla Stikara, předsedy moravskoostravského odboru. Rozšířená chata byla otevřena v říjnu 1926.⁶⁹ Dne 7. října 1928 otevřela těšínská sekce za pouhé tři měsíce zbudovanou chatu na Skalce.⁷⁰

Od ambiciózního projektu přístavby k chatě na Lysé hoře (název se změnil na Slezskou chatu) však bylo pro přetrvávající hospodářskou krizi upuštěno ve prospěch mnohem skromnějšího rozšíření. Koncem dvacátých let se dokonce v souvislosti s Lysou horou hovořilo o projektu lanové dráhy.⁷¹ Hadaszczokova útulna na Sla-

viči, kterou převzal od vítkovické sekce odbor v Bohumíně, byla opravena v roce 1936.

Poté, co v noci z 18. na 19. ledna 1936 zcela vyhořel hotel na Bílém Kříži, přistoupila vítkovická sekce urychleně ke stavbě v pořadí už třetí chaty na Bílém Kříži. Moderně architektonicky řešený horský hotel měl být otevřen už 27. září následujícího roku, avšak státní smutek po smrti T. G. Masaryka slavnost posunul na 12. října 1937.⁷²

Na příkladu chat na Bílém Kříži a Lysé hoře se můžeme zaměřit i na teritoriální původ turistů navštěvujících objekty BV v meziválečném období. Zjistíme zejména značný počet návštěvníků z obnoveného Polska. V důsledku poválečných hraničních změn a zvoleného teritoriálního kritéria není dost dobře možné srovnání s dobou před první světovou válkou. Snad jen menší počet návštěvníků z Británie, Francie a Itálie je zjevný.

Zabranění návštěvníci nocující ve Slezské chatě na Lysé hoře a v hotelu na Bílém Kříži v letech 1919-1929.⁷³

	Lysá hora	Bílý Kříž	součet
Polsko	804	1012	1816
Německo	336	389	725
Rakousko	153	249	402
Maďarsko	131	6	137
Rumunsko	–	27	27
Velká Británie	6	5	11
Francie	5	5	10
USA	2	5	7
Bulharsko, Řecko nebo Království SHS	–	3	3
Amerika (mimo USA)	–	1	1
Asie, Afrika nebo Austrálie	–	1	1
Rusko	–	1	1
celkem	1437	1704	3141

V období let 1918-1938 se BV opakovaně zabýval příčinami nízkého přírůstku, či dokonce úbytku členstva. Za hlavní důvod označovali funkcionáři spolku opomenutí BV při povolení vystavovat turistické pasy. Další důvod byl spatřován v nedostatečné práci s mládeží. Na valné hromadě roku 1927 bylo proto rozhodnuto podporovat mládež cenovými úlevami v turistických chatách.⁷⁴ Ing. Kresta, jenž byl roku 1934 po zemřelém Dr. Ottovi zvolen předsedou, kritizoval přístup spolku k mládeži na valné hromadě vítkovické sekce roku 1935. Právě většímu přílivu mládežnických členů přičítal rychlejší růst českých turistických organizací. Českou agitaci ve školách dával německým turistům za vzor.⁷⁵

BV se snažil získávat nové členstvo také moderními prezentacemi své činnosti. V květnu 1933 například v ostravském Německém domě uvedl němý film „Wir und die Beskiden“.⁷⁶ Beskydy měly mezi obyvateli regionu popularizovat také

fotografické soutěže s turistickou tematikou. Ve třicátých letech navíc Pracovní společenství BV, MSSGV a Karpathenvereinu zavedlo pravidelné páteční turistické zpravodajství v ostravském německém rozhlasovém vysílání.⁷⁷

S rostoucím ohrožením republiky byly pochopitelně i aktivity BV podrobněji sledovány státními orgány. Po rozpuštění, resp. zastavení činnosti DNP a DNSAP podniklo ostravské policejní ředitelství prověrku v bohumínské sekci. Zjistilo, že nikdo z výboru ani převážná většina členů ve zmíněných stranách organizována nebyla.⁷⁸ Na valné hromadě BV v říjnu 1937 dokonce předseda Kresta ocenil zemřelého T. G. Masaryka jako „velkého filosofa, který vždy usiloval o zmírnění protikladů a smíření národů“.⁷⁹

Na pravdě se nezakládala ani zpráva rozšířená mezi českým obyvatelstvem, že na hvězdicovém pochodu s ohniskem na Lysé hoře, který 14. srpna 1938 uspořádal frýdecký odbor BV,

byly zpívány protistátní písně a celá akce sloužila jako noční sraz Němců. Setkání mělo za úkol pozvednout obrat chaty, která toho času nebyla navštěvována českými, ani židovskými turisty.⁸⁰

Zanedlouho ovšem na základě mnichovské dohody došlo k obsazení části Těšínska Polskem. Zbytek se pak v březnu 1939 stal součástí Protektorátu Čechy a Morava a po porážce Polska se celého Těšínska zmocnilo Německo. Výnosem říšského protektora z 26. září 1939 byl hlavní spolek BV prostřednictvím Župního svazu Sudety se sídlem v Ústí nad Labem začleněn do „Reichsverband der Deutschen Gebirgs- und Wandervereine“. V roce 1940 se BV nově konstitoval. Jeho nové sídlo leželo v Katovicích a vůdcem spolku se stal zemský hejtman Kate.⁸¹ Dne 20. dubna 1943 byl hlavní spolek BV se sídlem v Moravské Ostravě vyškrtnut ze spolkového rejstříku. Místní skupiny byly rozpuštěny výnosem ministerstva vnitra ČSR ze dne 20. června 1945.⁸²

Závěr

BV za svou více než padesátiletou existenci otevřel Těšínské Beskydy moderní turistice. Národnostní spory vtiskly jeho soupeření s českými a polskými spolky bojovný charakter. V období rakousko-uherské monarchie spolek nerespektoval zásady dvojjazyčnosti a jeho funkcionáři podléhali představě o nadřazenosti německé kultury. Přesto byla všeobecně oceňována jeho akceschopnost. Dokázal vybudovat řadu moderních turistických zařízení, využívaných i po znárodnění německého majetku po druhé světové válce. Kromě ryze turistických aktivit podporoval BV také sociálně potřebné, pořádal osvětové a zábavní akce.

V první etapě své činnosti před rokem 1918 patřil BV k nejpočetnějším turistickým organizacím v Českých zemích. Využíval přízně

habsburských majitelů komorních statků na Těšínsku. I v meziválečném období trvala podpora německých podnikatelů a finančních ústavů. Po vzniku Československa byl BV těžce postižen rozdělením Těšínska mezi ČSR a Polsko. Změna hranic přivodila spolku ztrátu až poloviny členstva a omezení jeho pole působnosti. V období první republiky byl BV nucen slevit ze svého německého nacionalismu a nahradit německé značení českým nebo dvojjazyčným. Prameny nedosvědčují, že by se výrazněji podílel na rozvratu republiky.

Druhá světová válka přinesla začlenění spolku do říšskoněmecké organizace a posléze jeho znovukonstituování se sídlem mimo území předmnichovského Československa. Roku 1945 BV výnosem ministerstva vnitra po dvaapadesáti letech zanikl. Poznání jeho činnosti přispívá dílem ke zpracování nesmírně bohatého spolkového života německé menšiny v Českých zemích a zároveň přibližuje jeden ze způsobů, jakým severomoravští a slezští Němci od konce 19. století trávili svůj volný čas.

Sál útulny Arcivévody Albrechta na Lysé hoře pojmenovaný na památku E. Wanitschka, předsedy frýdeckého odboru spolku Beskidenverein. (kolem r. 1912)

Illustrace z knihy Beskydy a Pobeskydí 1895-1939

POZN MKY

- 1 Teprve v posledních pěti letech byl Beskidenverein reflektován v odborných studiích. K BV, sekce Moravská Ostrava viz - DANĚK, Radoslav: *Beskydské turistické spolky v Moravské Ostravě a jejich činnost v letech 1893-1938*. In: Ostrava. Svazek 19. Ostrava 1999, s. 218-239. Beskydským turistickým objektům se věnoval též: *Turistické chaty a útulny v Beskydech před rokem 1938*. In: Ostrava. Svazek 20. Ostrava 2001, s. 211-241. K beskydské turistice srov. též - DANĚK, Radoslav: *Dějiny beskydských turistických spolků 1884-1938*. Diplomová práce. FF Ostravské univerzity. Ostrava 1998.
- 2 Mährisch-schlesischer Grenzbote, 25.2.1883, č. 8, s. 2.
- 3 Mährisch-schlesischer Grenzbote, 15.1.1885, č. 5, s. 2.
- 4 PARMA, Edvard: *Tricet let práce Pohorské jednoty „Radhošť“ ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Kroměříž 1915, s. 20.
- 5 HADASZCZOK, Johann: *Ausflüge in die Umgebung von Friedland nebst Führer auf der Städtebahn*. Wien-Moravská Ostrava-Olomouc 1891, s. 5.
- 6 *Beskidenvereinschronik*. In: Beskiden-Kalender 1963, s. 71.
- 7 *Gründung des Beskidenvereines*. In: Beskiden-Kalender 1963, s. 71.
- 8 Tamtéž, Mährisch-schlesischer Grenzbote, 5.2.1893, č. 16, s. 4-5.
- 9 Mährisch-schlesischer Grenzbote, 5.3.1893, č. 28, s. 3.
- 10 *Gründung des Beskidenvereines*, s. 72. - *Werden und Wirken des Beskiden-Vereines*. In: Beskiden-Verein 1893-1933. Moravská Ostrava 1933, s. 26.
- 11 HADASZCZOK, c.d., s. 20. - *Werden und Wirken...*, s. 23. - *Mitteilungen des Beskidenvereines (MdBV)*, roč. 4, 1907, č. 3, s. 34.
- 12 *Werden und Wirken...*, s. 27-28.
- 13 Tamtéž, s. 29. - *Beskidenvereinschronik*, s. 73-74.
- 14 *Hadaszczok, Johann*. In: *Ostschlesische Porträts*. Band II. Berlin 1996, s. 153.
- 15 *Beskidenvereinschronik*, s. 73.
- 16 KUHN, Walter: *Geschichte der deutschen Sprachinsel Bielitz (Schlesien)*. Würzburg 1981, s. 323. - *Werden und Wirken...*, s. 31.
- 17 MdBV, roč. 4, 1907, č. 4, s. 50.
- 18 Mährisch-schlesische Landeszeitung, 3.2. 1943, č. 34, s. 3. - MdBV, roč. 5, 1908, č. 2, s. 46.
- 19 *Werden und Wirken...*, s. 37. - *Beskidenvereinschronik*, s. 73-74. - MdBV, roč. 5, 1908, č. 2, s. 46.
- 20 *Werden und Wirken...*, s. 37.
- 21 MdBV, roč. 3, 1906, č. 1, s. 1.
- 22 ZA Opava, f. Policejní ředitelství v Moravské Ostravě (PŘMO) – spolkové spisy, sign. 146/5, kart. 924.
- 23 MdBV, roč. 4, 1907, č. 6, s. 82. - *Deutsches Bergland (DB)*, roč. 12, 1936, č. 7 až 8, s. 157-158.
- 24 MdBV, roč. 4, 1907, č. 1, s. 5. - POLEDNIK, Heinz: *Stolze Erinnerungen. Die Geschichte des Wintersportes in den Sudetenländern*. München s.d., s. 73.
- 25 KALUZA: *Der Bielitz-Bialaer Beskiden-Verein*. In: Beskiden-Kalender 1963, s. 76-77.
- 26 Převzato z MdBV, roč. 7, 1910, č. 3, s. 41.
- 27 MdBV, roč. 4, 1907, č. 1, s. 47.

- 28 Založili sirotčí nadaci, podporovali mj. prázdninové tábory, starobince apod. - Archiv akciové společnosti Vítkovice, f. Vítkovické horní a hutní těžířstvo, inv. č. 8859.
- 29 MdBV, roč. 7, 1910, č. 3, s. 44-45.
- 30 PARMA, c.d., s. 20.
- 31 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 163, kart. 930.
- 32 MdBV, roč. 2, 1905, č. 3, s. 44.
- 33 *Beschlüsse des schlesischen Landtages II.* Opava 1904, s. 366. – MdBV, roč. 5, 1908, č. 2, s. 36.
- 34 *Gedenkschrift 1893-1933. Ortsgruppe Mährisch-Ostrau des Beskidenvereines.* Moravská Ostrava 1933, s. 30, 36.
- 35 PARMA, c.d., s. 6.
- 36 ZA Opava, f. Zemská vláda slezská - spolkové spisy, č. jedn. 12 831/1905, kart. 1396; č. jedn. 2866/1909, kart. 1404.
- 37 Noviny těšínské, 10.7.1895, č. 23, s. 5.
- 38 Noviny těšínské, 1.8.1895, č. 25, s. 5.
- 39 MdBV, roč. 7, 1910, č. 6, s. 114-115.
- 40 Např. s Pohorskou jednotou „Radhošť“. – *Werden und Wirken...*, s. 37.
- 41 PARMA, c.d., s. 15.
- 42 Tamtéž, s. 41.
- 43 MdBV, roč. 7, 1910, č. 1, s. 12.
- 44 ZA Opava, prac. Olomouc, f. Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž, sign. UR-E 7/IX-1, kart. 1414.
- 45 MdBV, roč. 6, 1909, č. 5, s. 90.
- 46 SIKORA, Stanisław: *Tradycje turystyki polskiej na Śląsku cieszyńskim.* In: Od PTT do PTTK. 75 lat turystyki polskiej na Ziemi cieszyńskiej 1910-1985. Cieszyn 1985, s. 16.
- 47 *Padesát let Klubu československých turistů.* Praha 1938, s. 44.
- 48 *Beskidenvereinschronik*, s. 73.
- 49 MdBV, roč. 3, 1906, č. 1, s. 2.
- 50 Vypočteno na základě statistiky cizineckého ruchu. - SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad Frýdek, kart. 455.
- 51 MdBV, roč. 6, 1909, č. 4, s. 71. – MdBV, roč. 7, 1910, č. 3, s. 50. – MdBV, roč. 8, 1911, č. 6, s. 114.
- 52 *Gedenkschrift 1893-1933...*, s. 25. - *Werden und Wirken...*, s. 41.
- 53 ZA Opava, f. PŘMO - spolkové spisy, sign. 120, kart. 912.
- 54 ZA Opava, f. PŘMO - spolkové spisy, sign. 1389, kart. 1107. – *Gedenkschrift 1893-1933...*, s. 28.
- 55 DB, roč. 5, 1929, č. 1, s. 20. – DB, roč. 12, 1936, č. 3, s. 61. – *Werden und Wirken ...*, s. 43.
- 56 SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad ve Frýdku – prezidiální spisy, sign. pres. 149, kart. 46.
- 57 DB, roč. 3, 1928, č. 10, s. 228.
- 58 KALUZA: c.d., s. 76-77.
- 59 Srov. DB, roč. 1, 1925, č. 7, s. 159. – DB, roč. 2, 1926, č. 3, s. 86. – DB, roč. 5, 1929, č. 1, s. 19-20.
- 60 Sestaveno na základě MdBV, roč. 7, 1910, č. 3, s. 41 a DB, roč. 2, 1926, č. 3, s. 86.
- 61 SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad ve Frýdku – prezidiální spisy, sign. pres. 383, kart. 24.
- 62 Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, 9.6. 1926, částka 44, s. 388.
- 63 SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad ve Frýdku – prezidiální spisy, sign. pres. 383, kart. 24.
- 64 DB, roč. 3, 1928, č. 10, s. 228.
- 65 *Die Schlesischen Beskiden, ČSR.* Die Schutzhäuser und das Arbeitsgebiet des Beskidenvereines. S.l. 1930, s. 2-3.
- 66 *Jahrbuch des Hauptverbandes der deutschen Wintersportvereine in der Tschechoslowakischen Republik 1931.* Jablonec nad Nisou 1930, s. 164-165. – DB, roč. 4, 1929, č. 9, s. 215.
- 67 DB, roč. 3, 1928, č. 10, s. 228.
- 68 *Beskidenvereinschronik*, s. 74.
- 69 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 120, kart. 912. – *Gedenkschrift 1893-1933*, s. 36.
- 70 DB, roč. 4, 1928 č. 7, s. 166.
- 71 Základní kámen k přístavbě byl položen 30. července 1933. – DB, roč. 9, 1933, č. 4-5, s. 81. Původní projekt viz DB, roč. 8, 1932, č. 4, s. 79. - DB, roč. 5, 1929, č. 5, s. 119.
- 72 *Beskidenvereinschronik*, s. 74.
- 73 Vypočteno na základě statistiky cizineckého ruchu. - SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad Frýdek, kart. 455.
- 74 DB, roč. 6, 1930, č. 5, s. 115. - DB, roč. 3, 1927, č. 2, s. 42.
- 75 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 163, kart. 930.
- 76 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 120, kart. 912.
- 77 DB, roč. 10, 1934, č. 6-7, s. 128.
- 78 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 1389, kart. 1107.
- 79 Silesia, 26.10. 1937, č. 245, s. 4.
- 80 SOKA Frýdek-Místek, f. Okresní úřad ve Frýdku – prezidiální spisy, sign. pres. 503, kart. 46. (relace četnické stanice v Hamrovicích z 18.8. 1938)
- 81 *Beskidenvereinschronik*, s. 75.
- 82 ZA Opava, f. PŘMO – spolkové spisy, sign. 146/5, kart. 924. – sign. 120, kart. 912. – sign. 1389, kart. 1107.

Z historie Havířova v letech 1968-1969

Daniel Liszok

Havířovské jaro 1968

Pokus o vybudování „socialismu s lidskou tváří“, který bývá zpravidla velmi nepřesně nazýván obdobím „pražského jara“, se odehrával téměř na celém území ČSR a nevyhnul se samozřejmě ani Havířovu. Proreformní síly, které se zformovaly v „socialistickém městě“, reprezentovali zejména akademický malíř Rudolf Prokop (mezi reformisty patřil k nejradikálnějšímu), Michael Kautský, Jarmila Svobodová, Evelína Oklešťková, redaktori Hlasů Havířova (HH) Jan Ondráček (v době normalizace spáchal sebevraždu), Julius Tovaryš a Vlastimil Obluk, Jan Tatar a Hana Kuchařová, učitel na sportovní škole Stanislav Krajina ze Suché, předseda MěV NF pplk. Josef Hvězda, Radim Prokop (usiloval o vznik statutárního města, kandidát NF na primátora), Leoš Stolařík, výtvarníci Zdeněk Kučera a Pavel Hlavatý.

Jednoznačně podporovali reformisty studenti havířovského gymnázia. Naopak na učilištích panovala spíše apatie, mnozí nedostatečně kvalifikovaní pedagogové pěstovali u učňů spíše toleranci k režimu, převládala tu vyčkávací taktika.¹ Konzervativní pozice zastávali „zasloužilí“ komunisté Dubánek, pracovník MěstNV Vilém Přeček a zejména tajemník ÚV KSČ Drahomír Kolder.²

Aktivizace veřejnosti přicházela zvenčí, záhy však nacházela ohlas i ve městě. Březnový mítink v kinosále „Radost“, jehož se zúčastnili představitelé „obrodného procesu“ na Ostravsku, se ještě nesetkal s větším zájmem veřejnosti, další akce – např. květnová beseda s profesorem Eduardem Goldstückerem, se již nesly ve znamení reformních idejí. Horlivě podporovaly jejich šíření zejména články redaktorů Hlasů Havířova Hany Kuchařové a dalších. Dovídáme se z nich na příklad, že okresní